

FOCȘANII ÎN NUVELISTICA DE RĂZBOI A HORTENSIEI PAPADAT – BENGESCU

Horia Dumitrescu

Străvechea și legendara Țară a Vrancei, prin originalitatea și expresivitatea civilizației sale materiale și spirituale, prin unicitatea poziției sale geografice – de ținut aflat la întâlnirea provinciilor românești - a fost și rămâne un document și argument al istoriei noastre naționale.

De-a lungul veacurilor, îndeosebi în secolele al XIX-lea și al XX-lea, în anume împrejurări și evenimente, oameni de seamă ai culturii și istoriei noastre naționale și-au legat numele de aceste meleaguri: Alecu Russo, Grigore Alexandrescu, Mihail Kogălniceanu, Barbu Ștefănescu Delavrancea, Alexandru Vlahuță etc.

Desfășurarea evenimentelor din anii Războiului de Reîntregire a Neamului, îndeosebi eroicele bătălii de la Mărăști, Mărășești și Oituz din vara anului 1917, care i-au conferit Vrancei în veacul veacurilor imaginea de Ținut al Jertfei și Biruinței, a încrustat pe frontispiciul ei numele marilor generali Eremia Grigorescu, Arthur Văitoianu sau Henri Cihoski.

Acestora li se poate adăuga un alt nume : scriitoarea Hortensia Papadat - Bengescu.

Destinul a făcut ca acele momente dramatice, eroice, să le trăiască la Focșani, cu intensitate și dăruire, răscolindu-i simțirea, consemnându-le în pagini memorabile, dăinuitoare.

După o ședere de șase ani la Buzău, soțul său, magistratul Nicolae Papadat, pe care scriitoarea îl cunoscuse la Turnu Măgurele și se căsătorise fără asentimentul tatălui ei, generalul Dimitrie Bengescu, a fost numit judecător de ședință la Tribunalul Putna din Focșani.

În orașul de pe Milcov, unde familia Papadat va locui aproape zece ani, începând cu anul 1911, generalul Dimitrie Bengescu poseda, în anul 1919, o casă spațioasă în mijlocul unui parc îngrijit, unde se afla, pe atunci, și familia scriitoarei.¹

Moartea marelui actor Petre Liciu, născut la Focșani în familia unui magistrat, coleg de clasă la Liceul Național din Iași și prieten cu Nicolae Iorga², i-a oferit prilejul scriitoarei să trimită pe adresa ziarului conservator „*La Politique*” articolul „*Sur la mort de Pierre Liciu*”, care avea să constituie debutul publicistic al viitoarei prozatoare.³

De Focșani, scriitoarea și-a leagat și debutul său literar, publicând în „*Viața Românească*”, an VII, nr.1, ianuarie 1913, poemul în proză „*Viziune*”.⁴

Doi ani mai târziu, prezenta direcției Teatrului Național din București lucrarea dramatică de debut „*Povârnișul*”, ulterior intitulată „*A căzut o stea*”, acceptată apoi de comitetul de lectură.⁵

Intrarea României în Războiul de Reîntregire a Neamului „*declanșează în sufletul și conștiința viitoarei romaniere o nobilă criză de altruism și dăruire civică*.”⁶

Experiența trăită în acei ani o va prezenta în romanul „*Balaurul*”, la care a lucrat încă din anul 1918 și care a apărut în 1923, la Editura „*Ancora*”.⁷

---

¹ Valeriu Ciobanu, **Hortensia Papadat – Bengescu**, Editura Pentru Literatură, București, 1965, p. 16

² Vezi Horia Dumitrescu, **Nicolae Iorga și Petre Liciu – colegi și prieteni întru eternitate** în **Nicolae Iorga. 1871 - 1940. Studii și documente**, vol.II, Partea a 2-a, coordonatori : Constantin Bușe, Constantin Găucan, Editura Universității din București, 2006, p.257 - 275

³ Hortensia Papadat – Bengescu, **Rădăcini**, Ediție îngrijită, tabel cronologic și note de Gheorghe Radu. Prefață de Dana Dumitriu, Editura Minerva, București, 1974, p.XXXIV - XXXV

⁴ *Ibidem*, p. XXXV

⁵ *Ibidem*

⁶ Hortensia Papadat – Bengescu, **Balaurul**, Prefață de Gheorghe Crăciun, Editura Militară, București, 1986, p. 8

⁷ *Ibidem*, p. 5

În zilele premergătoare anunțului oficial al celor șase gorniști ai orașului Focșani că România intra în război „lumea umbla până târziu pe stradă, zgomotoasă, amestecată sau în grupuri mici, cu gesturi, cu vorbe aprinse. Fiecare discuta, avea păreri sigure, știa, învinovățea, aproba, cerea, aștepta.”⁸

După „spaima mută și solemnă a primului ceas”⁹, focșănenii au ieșit din casă, lăsând locuințele „pustii, neîncuiate ...Nimeni nu se gândea să fure. Domnea un sentiment prematur de renunțare. Fără deslușire, fără cinism, din instinct, fiecare înceta de a mai socoti casa și nevoile ei, ca centrul egoismului său.”¹⁰

În scurt timp „cafenelele, grădinile, trotuarele erau pline de o mulțime zgomotoasă, colorată ca în zilele de bălci.”¹¹

Cu fiecare ceas „se înmulțea și populația și armata, și toate luau o proporție disproporționată”¹².

La Prefectura Putna „vibrația telefonică, convergența tuturor tracțiunilor era culminantă.”

Cum „împrejurările noi creau firește și treburi noi”¹³, într-o după-amiază, la Prefectura Putna, a avut loc adunarea generală a Crucii Roșii „ca să organizeze serviciul ei, trecut deodată în ordinea lucrurilor celor mai importante”.¹⁴ Printre alte hotărâri, s-a dispus și înființarea unei infirmerii de prim-ajutor în Gara Focșani. Prozatoarea a cerut postul de infirmieră, deși până atunci manifestase „fobie către toate organizațiile de binefacere colectivă.”¹⁵

Odată cu desfășurarea operațiunilor militare, „gara devenise al doilea centru mare de pelerinaj. Trecerea trenurilor era privită de tot orașul adunat acolo. Mulțime, zgomot, culori, lumină. Un haos de

⁸ Ibidem, p. 27

⁹ Ibidem, p. 34

¹⁰ Ibidem

¹¹ Ibidem

¹² Ibidem, p. 36

¹³ Ibidem, p. 35

¹⁴ Ibidem, p. 36

¹⁵ Ibidem, p. 37

*voci, de chemări, o mișcare perpetuă. Tabloul era împestrițat de florile purtate în mâini, de uniforme variate ale militarilor.”*¹⁶

Uneori, în opririle lungi și fără orar precis „muzicile care însoțeau regimentele se scoborau pe peron. Soldații săreau peste balustrada vagoanelor împodobite cu crengi verzi, sau lunecau de pe acoperișul vagoanelor, unde aveau să creeze o lungă tradiție de călătorie. Într-ună din zile se înnodase o horă de soldați ; în ea se prinseseră fete din mulțime ; era o veselie năstrușnică.”¹⁷

Luptele se desfășurau departe de Focșani, așa că în oraș „de bătălie nu se știa încă nimic, decât zvonuri de încăierări fără buletine sincere.”¹⁸

În primele săptămâni de război când încă era timpul „strugurilor, limonăzii, covrigilor și altor delicii ambulante ”¹⁹, mulțimea „se domolea numai seara, fiindcă era început de toamnă și amurgurile aveau melodii melancolice. Zarva aceea, când nu o mai umplea soarele, amorțea.”²⁰

La infirmeria din Gara Focșani nu sosiseră încă răniții. Ca să-și ocupe orele serviciului, la care venea punctual, Hortensia Papadat – Bengescu împlotea manșete delicate de lână albă.²¹

Primul ei pacient a fost un locotenent în trecere prin Gara Focșani cu afaceri de serviciu, care avea o mică tăietură la un deget. Deși nu urmasse cursul pregătitor organizat de Crucea Roșie Putna în anul precedent, scriitoarea s-a descurcat bine cu rana superficială a ofițerului român.

Odată cu trecerea timpului „urmaseră apoi trecători din ce în ce mai osteniți, mai zgâriați, mai tăvăliți, până la Hristoșii drumurilor istovitoare, rătăciți din etapă în etapă, în căutarea unui loc de

---

¹⁶ *Ibidem*

¹⁷ *Ibidem*

¹⁸ *Ibidem*, p. 38

¹⁹ *Ibidem*

²⁰ *Ibidem*

²¹ *Ibidem*, p. 39

*destinație. Mai adesea răniți la mâini de gloanțe și la picioare de calvarul drumului lung.”*²²

Sosirea primului tren cu răniți s-a transformat într-un adevărat eveniment în orașul Focșani și „*Stărnise o răscoală de treburi noi, și multă emoțiune. În publicul de pe delături, în autoritățile orașului, în corporația carității, mai ales. Erau oaspeții lor: ai orașului, ai oficialității, ai adăposturilor melancolice care stau gata să primească musafirii durerilor trupești.*”²³

Deși anunțat din ajun, trenul cu răniți care trebuia să sosească seara, la ora 8, era mereu amânat și așteptarea crea o stare de iritare.

Peronul Gării Focșani rămăsese pustiu, iar curioșii fuseseră împinși dincolo de piața mică din dosul gării.

Pe peron „*erau numai autoritățile, solemne ca la zile mari, dar posomorâte. Enervarea răspunderilor și atribuțiilor noi și neexperimentate, îi făceau serioși și taciturni. Nu era nici o desfășurare de porunci, nu se agitau, nu forfoteau. Tăceau, grupați într-un colț, sau se plimbau preocupați.*”²⁴

În Focșani „*nu se mai permitea, seara, lumina. Era timpul când începuse agresiunea și spionajul aerian. Gara întunecoasă, cu așteptarea ei posomorâtă, era sinistră.*”²⁵

Telefonul zbârnâia neîncetat, urmărind convoiul din gară în gară. Neliniștea creștea odată cu apropierea trenului. Scriitoarea a fost șocată de imaginile ce au urmat. Pe primele târgi „*mulțimi învăluite în mantale întunecoase stau inerte.*”²⁶

Cu cât numărul târgurilor creștea „*umbrele țepene luau acum forme, forme îndurerate și umane, aveau glas, aveau chip ...Exprimau dorințe, solicitau ajutor, gemeau, sufereau, dar trăiau.*”²⁷

Suferința răniților a făcut ca infirmiera Hortensia Papadat – Bengescu să găsească „*ideile cele mai practice pentru chipul de a*

---

²² *Ibidem*, p. 44

²³ *Ibidem*, p. 56

²⁴ *Ibidem*, p. 58

²⁵ *Ibidem*

²⁶ *Ibidem*, p. 59

²⁷ *Ibidem*, p. 60

*susține pe fiecare după rana pe care o avea, așa ca să fie cât mai nesupărat.”*²⁸

*Cu fiecare gest „puterea ei se înfiripa mai mult. De la ideea datoriei trecuse, prin emulație la ambiție, de la ambiție la o îmbătăre. Din tot, vedea numai acele aparențe de care avea nevoie.”*²⁹

Era ora trei spre ziuă, când peronul Gării Focșani se golise aproape tot.

După plecarea primului tren cu răniți, au sosit în Gara Focșani, primii prizonieri austro -ungari, aduși într-un tren de vite, cu două vagoane închise, cu o ușă zăbreliță, la care cei de față „se uitară curios la ei cu un fel de satisfacție de învingător, ca la o pradă comună.”³⁰

În drumul ei zilnic spre gară, Hortensia Papadat – Bengescu trecea pe Bulevardul Gării „pustiș și trist ...Pe aleea largă cu castani uscați sta înfipt în drum vreun copil mic, scăpat, dintr-un fund de ogradă, de pe o ulicioară din acele care, din canalul mare al bulevardului, curgeau dosnice spre barieră.”³¹

Înfrângerile armatei române și ocuparea unor părți importante din teritoriul țării de către trupele inamice au silit populația să se refugieze spre Moldova.

Prin Gara Focșani și prin oraș „treceau acum trenuri jalnice cu vagoane deschise la soare și la ploaie, pline cu vrafuri de mobilă, și, alături de ele, familii emigrante. Oamenii cumsecade, goniți în ultimul moment de spaima cotorpirii, luaseră cu ei ce le abătuse. Îmbrăcați sau de plimbare sau de casă, după zăpăceala împrejurărilor sau după concepții ciudățite de emoția situației nouă, formau caravane lungi, trase încet de mașini scoase din uz.”³²

Trenurile nu aveau orar fix și „se târau din etapă în etapă, depunându-și încărcătura treptat, după nevoi. Din trenuri se vedeau pe șosele șirurile neîntrerupte ale vehiculelor de tot felul desfundând

---

²⁸ *Ibidem*, p. 61

²⁹ *Ibidem*, p. 62

³⁰ *Ibidem*, p. 66

³¹ *Ibidem*, p. 68 - 69

³² *Ibidem*, p. 69

*drumurile noroiate, iar de pe lături șiruri de pedestrași falnici, ducând în boccele ce apucaseră să strângă – ca la foc – ceea ce era mai de preț. Porniseră în sus mânași de spaima bejeniei sau de sentimentul impulsiv al libertății.”*³³

*Se părea că situația era tragică, fiindcă „se auzeau zvonuri repetate, la care trebuia să pleci urechea, cum că șanșurile dintre București și F [ocșani] erau pline de cadavrele pribegilor isprăviți acolo în drum.”*³⁴

Sosirea trupelor rusești în Focșani este un alt moment memorabil pentru prozatoare: *„Rușii veneau ca niște oameni care nu au nici treabă, nici grabă”*³⁵ pe strada mare „care [se] leagă cu șoselele dinafară și care va rămâne un mic drum al Istoriei.”³⁶ În Focșani *„ploua de o lună și șoseaua era numai făgașe adânci, mocirlă, băltoace și tot mai ploua printr-o ceață uniformă cenușie.”*³⁷ Cu tot timpul nefavorabil *„venisem să vedem armata care ne va hotărâ soarta, și patriotismul nostru era adus la cea mai mare măsură de interesul imediat; inamicul sosise până lângă Focșani, orașul nostru trebuia să fie salvat; și trebuia să fie, nu se putea altfel.”*³⁸ „Spectacolul” defilării trupelor ruse a fost urmărit cu speranță și curiozitate de focșăneni, care nu mai văzuseră *„ceva mai pictural”* decât această varietate de fizionomii și uniforme militare: *„Cei doi dintâi, pe urmă alții, câte patru, câte șase, câte opt în rând, pe cai, unii mari, alții foarte mărunți, cu cușme ciudate, cu căciuli felurite, cu mantale brune, cafenii sau uneori galbene cu lutișorul peste bundele îmblănite, cu cizme brune, cu pantaloni adesea pichetați și vătuiți, uneori făcuți din acel brocart de lână colorată, articol demodat de macate, care se mai vede prin brașovenii, dar mai ales cu glugușe*

³³ *Ibidem*, p. 70

³⁴ *Ibidem*

³⁵ Hortensia Papadat – Bengescu, **Prin ceață**, în *Însemnări literare*, Redactori: Mihail Sadoveanu și G. Topârceanu, Anul I, No. 13, 11 Mai (28 April st. v.) 1919, p. 1

³⁶ *Ibidem*

³⁷ *Ibidem*

³⁸ *Ibidem*

*miraculoase la mantale, albastru de Prusia, roșu-vișiniu, ocre, terre de Sienne – numai paleta le poate numi exact.”*³⁹

La urma convoiului „erau bucătăriile și bagajele în căruțe mici cu scânduri rare pe lături, cu roate subțiri ce se rostogoleau strâmb, sărind, stropind de credeai că vor rămâne acolo în drum, dar care totuși veneau tocmai de la Volga.”⁴⁰

Deși se așteptau „divizii numeroase, artilerie faimoasă, infanterie multă, cavalerie invincibilă”⁴¹, după defilarea lor prin Focșani „înțelegeai bine că nu sunt ajutorul așteptat, nu ei vor opri dușmanul, vor scăpa țara, orașul tău...”⁴²

Prin Focșani, vor mai trece multe trenuri de artilerie rusă, regimente de infanterie „oameni deopotrivă scunzi ca niște copii, dar bine legați, cu uitătura care în întuneric te făcea să treci repede strada.”⁴³

Trenurile sanitare treceau, din în ce mai numeroase, cu destinație spre alte orașe, mereu mai sus.

Prin grija autorităților putnene „se răsturna în infirmerie un morman de pâine care bloca ușa despre coridoare. Erau destinate mai ales pentru nevoile trenurilor de refugiați.”⁴⁴

Treceau și trenuri de lux „încărcate până la incomoditate cu voiajori eleganți, care începeau a cunoaște necazurile tuturor. Din ele călătorii coborau ades îngrijorați și grăbiți în căutarea a ceva de mâncat și băut, tot mai anevoie de găsit.”⁴⁵

„Foamea celor îndestulați este mai tristă decât a celor deprinși să rabde” – remarca scriitoarea.

Uneori, se întâmpla, ca trenuri „mai posace, cu vagoane de marfă ticsite de familii nevoiașе și de boccele, se târau din stație în

---

³⁹ Ibidem, p. 1

⁴⁰ Ibidem, p. 2

⁴¹ Ibidem, p. 1

⁴² Ibidem, p. 3

⁴³ Hortensia Papadat – Bengescu, **Balaurul** ..., p. 80

⁴⁴ Ibidem, p. 82

⁴⁵ Ibidem

stație, fără mers regulat, oprite adeseori acolo zile întregi pe linii laterale, din cine știe ce nevoi ale circulației.”⁴⁶

Scriitoarea a servit ca voluntară și la spitalul aflat în extremitatea cealaltă a orașului.

Gara rămânea un loc privilegiat : „ Tot războiul defila acolo, încărcat deocamdată pe transporturile aglomerate și zgomotoase. Treceau convoiurile lungi ale refugiaților cu pitoreasca lor durere umilitoare ; misterioase trenuri oficiale cu storiuri lăsate peste echivocul trist al împrejurărilor ; lungi, nesfârșite trenuri militare ducându-se spre nu știu ce și nu știu unde ...”⁴⁷

Situația de pe front se înrăutățea, odată cu vremea. Luptele se desfășurau dincolo de Râmnicu-Sărat : „ Se scurseră de mult transporturile în sus, spre Moldova, și rușii trecuseră mulți în jos și acum nu mai trecea nimic, nici în sus, nici în jos.”⁴⁸

În ziua de Sf.Nicolae, se oficiase pentru Țar un Te-Deum „ sărăcăcios, în catedrala umedă, sleioasă de untdelemnuri vechi. O companie română, un detașament rus dau onorurile.”⁴⁹

S-au luat măsuri de întărire a orașului pentru a rezista atacurilor germane: „Prin colțurile străzilor, în chiar miezul orașului, se așezau mine, săltând pavelele de pe locul lor pacific ...Urmară zvonuri de evacuare și altele, acelea pozitive și legitime de victorie și izbăvire, căci orice era nădejde de bine găsea crezare.”⁵⁰

Cu cât frontul se apropia de Focșani „ tunul bubuia din ce în ce mai puternic și solul palpita, gema ca de cutremure. Din cauza avioanelor, nopțile erau mai ales sinistre. Deocamdată cercetau numai, dar într-o seară două bombe sparseră cizmăria lui Strul pe strada mare a târgului, omorând un băiat de liceu, o fetiță și pe un domn ...Frica se așază pretutindeni, cuprinse toate ceasurile, toate mișcările.”⁵¹

⁴⁶ Ibidem, p. 83

⁴⁷ Ibidem, p. 99

⁴⁸ Ibidem, p. 136

⁴⁹ Ibidem, p. 155

⁵⁰ Ibidem, p. 156

⁵¹ Ibidem

Hortensia Papadat nu se mai ducea la infirmeria din Gara Focșani, ci numai la spital. Tunurile bubuiau tot mai tare și rușii începeau să părăsească orașul. Prin Focșani „treceau căruțe, camioane, landouri demontate, diligențe, toate rechizițiile pe care le ascundeau hambarele, tot ce avea roate și putea înhăma cai.”⁵²

Rușii s-au comportat incalificabil: „spargerii, bătăi, scandaluri ...Circulau zvonuri despre consumarea apei de colonia ca băutură răcoritoare. Este adevărat că se vărsaseră, de înseși autoritățile ruse, toate alcoolurile și se dase cep tuturor beciurilor. Vinurile curgeau pe șanțurile străzii, prăfuit, noroios, gâlgâind la gură de canaluri. Unii se aplecau să soarbă pe brânci.”⁵³

Tunurile bubuiau din ce în ce mai des și anunțau că soseau „timpurile umilinții”.⁵⁴

Focșănenii se refugiau în beciuri. Scriitoarea fusese invitată în beciul unui vecin. Acolo „servitorii așterneau, neobosit, mese îmbelșugate. Tot ce era în cămări, toate proviziile, toate bunătățile erau consumate ca să nu rămâie <celorlalți>.”⁵⁵

Avioanele inamice, tot mai numeroase, survolau orașul, dar nu mai aruncau bombe. Oamenii își îngropau argintăria, arama, armele de casă și de vânătoare. În oraș, toată noaptea se auzeau împușcături : „Rușii, fie de patrule, fie de petrecere, trăgeau focuri și câinii le însoțeau cu un urlat prelung.”⁵⁶

La 25 decembrie 1916 Focșanii au fost ocupați de germani, care au instituit „ un mecanism oficial, rigid, ingenios, neobosit, sistematic, al tescuirii. Cazierele și fișele, registrele și hârtiuțele erau regimul celular al fiecăruia.”⁵⁷ Orașul Focșani și 50 de comune au rămas sub ocupație străină până la 19 noiembrie 1918.⁵⁸

---

⁵² Ibidem, p. 158

⁵³ Ibidem

⁵⁴ Ibidem, p. 159

⁵⁵ Ibidem

⁵⁶ Ibidem, p. 160

⁵⁷ Ibidem, p. 161

⁵⁸ Vezi Ramona Miron, **Pagubele suferite de orașul Focșani în perioada ocupației germane (decembrie 1916 – noiembrie 1918)** în *Cronica* 254 <http://cimec.ro> / <http://muzeulvrancei.ro>

larna anului 1916-1917 a fost cumplită. Sub ocupația germană „dispăreau toate gardurile; poteci se tăiau de-a curmezișul ; orașul neîngrădit, subț nămeți, se îngropa copleșit.”⁵⁹

Regimul instituit de germani a fost sever. Cu toate acestea, „Rechiziția sistematică, regulamentată, nu speria pe nimeni. Nimeni aproape nu mai avea sentimentul proprietății. Ceea ce trebuia salvat nu era în dulapuri și hambare ”⁶⁰, pentru că „ totul sta în puterea așteptării.”⁶¹

Luptele continuau, în ciuda gerului năprasnic : „Tunul era acum ceasornicul de căpătâi și semnalul de direcție. Era singura hartă, singura busolă a insularilor. Bubaia permanent și uneori da sărbători apropiate : artificii, orizonturi înnoirate de fumul gros al proiectilelor și fulgerate de lumina lor.”⁶²

Odată cu sosirea primăverii anului 1917 „, oamenii arătau la soare firavi ca muguri fără vlagă. Grădinile erau năpădite de ciori – o invazie neagră – și pomii nimănui și ai tuturor frângeau crengile violente, pentru a-și da rodul la întâmplare.”⁶³

Focșănenii „subțiați, fantomatici, se uitau unii la alții prețuindu-și zvelțeța sau plângându-și pagubele ...Pedeapsa mare a tuturor era de a nu avea nimic de lucru, de a fi numai <numere>, <obiecte> nefolositoare, lipsite de orice drept.”⁶⁴

Apropiata ofensivă a armatei române din vara anului 1917 a trezit speranțe în sufletele focșănenilor, deși ei „, aveau subț ochi pregătirile dușmane care le striveau nădejtile.”⁶⁵

Luptele din iulie - august 1917 au cauzat mari pierderi armatei germane. În Focșani „în curtea spitalelor se ridicaseră corturi unde

---

Vrancei, vol.VI, coordonator : Horia Dumitrescu, Editura Pallas, Focșani, 2006, p. 161 - 183

⁵⁹ Hortensia Papadat – Bengescu, *op. cit*, p. 162

⁶⁰ *Ibidem*

⁶¹ *Ibidem*, p. 163

⁶² *Ibidem*, p. 164

⁶³ *Ibidem*

⁶⁴ *Ibidem*, p. 165

⁶⁵ *Ibidem*, p. 170

*erau puși răniții neîncăpători, revărsați de-acolo de pe frontul bătăliei. Furgoane încărcate cu mormane de trupuri, acoperite cu pânză cernită, treceau spre cimitir, însoțite de un singur soldat.”*⁶⁶

Suferințele îndurate în anii de război, i-au făcut pe oameni, mai buni, mai toleranți: „*Nimeni nu se mai uita peste gardul vecinului să cerceteze ca mai înainte cele cuviincioase, mai anevoie de supravegheat în propria ta ogradă decât alături. De când nu mai erau zăplazuri, ceea ce se petrecea pierduse prețul. Gâlcevele, lupta aprigă pe o palmă de loc mai încoace sau încolo, nu mai înăspreau oamenii. Primejdia înăbușea egoismele felurite, lăsând descoperit pe unul singur, cel primitiv, al apărării Vieții.*”⁶⁷

În toamna anului 1917 „*peste orașul tăcut, amorțit, bântuise epidemia de gripă malițioasă, care, lovind organisme slăbite, făcea multe victime...Disciplina sanitară riguroasă împiedica panica, cenzurând zvonurile de alarmare.*”⁶⁸

Semnarea Armistițiului la Focșani (26 noiembrie / 9 decembrie 1917) a creat o stare specială nu numai în oraș, ci în întreaga țară. Oamenii „*treptat se deprindeau cu puțința bucuriei ; începeau să întrevadă sfârșitul, lăsau să se strecoare, în resorturile ruginite ale ființii, nădejdea ca uleiul.*”⁶⁹

Prin semnarea Armistițiului de la Focșani „*se orânduiseră primele treceri convenționale dincolo și dincoace de Milcov și o barieră funcționa regulamentată. Circula zvonul că o parte din trupe trebuia să se întoarcă la vetre. Afișe mari opreau populația de la manifestări. Nu era încă ceasul bucuriei ; era un preludiu melancolic înainte de goana triumfală. Orășenii aveau totuși o febră precursoră.*”⁷⁰

Într-o după-amiază „*subt privirile împestrițate ale orășenilor și militarilor străini* ”⁷¹, trupele române au defilat prin Focșani.

---

⁶⁶ *Ibidem*, p. 175

⁶⁷ *Ibidem*, p. 177

⁶⁸ *Ibidem*, p. 166

⁶⁹ *Ibidem*, p. 178

⁷⁰ *Ibidem*, p. 180

⁷¹ *Ibidem*

Învingătorii de la Mărăști, Mărășești, Oituz, Muncelu, Răzoare, Cosmești, Doaga, Cireșoaia, Varnița, Coșna „*tăcuți, palizi slabi, cu hainele cât mai îngrijite dar ostenite, veștede ca și ei, treceau cu ochii plecați, fără a da, fără a lua vreun semn.*”⁷²

Pe Calea Cuza-Vodă „*pe două rânduri ale străzei, pe la ferestre și porți, oamenii toți plângeau. Câțiva, contravenind, aveau flori, dar nu le întindeau.*”⁷³

În apropiere de Focșani, în Crângul Petrești „*pe locul unde altădată într-un luminiș se așezau căișorii în zilele sărbătorilor de mai, pe locul pavilionului cu lăutari, erau gropi și adăposturi ridicate ca niște moșoroaie mari de furnicar omenesc, cu ganguri cenușii ce se ascundeau sub iradierea verde și domoală a pădurii împlinite, adăposturi milostive împotriva morții, acum pustii și zadarnice.*”⁷⁴

Pe dreapta, nu departe de intrare „*ca un leagăn păzit de umbra pomilor, verde și odihnit, ședea sub paza unei cruci uriașe, făcută din două trunchiuri goale pironite, un cimitir micuț cu morminte curate, așezate rotund ca o salbă.*”⁷⁵

Erau acolo căzuți și îngropați „*români și rușii, nemții și francezi. La un loc dormeau, egali și înfrățiți, în curba plăcută a acelui mic cimitir.*”⁷⁶

Încheierea Păcii a fost un moment mult așteptat de întreaga omenire, pentru că ea reprezenta „*o noțiune refugiată cu toată puterea ei în sunete. Pe fiecare limbă cuvântul suna deosebit. Orice colț de omenire îl lua pentru sine, cu toate că blagoslovenia se lăsase peste omenirea întreagă.*”⁷⁷

---

⁷² *Ibidem*

⁷³ *Ibidem*

⁷⁴ *Ibidem*, p. 192

⁷⁵ Hortensia Papadat – Bengescu, **Un cimitir**, în *Însemnări literare*, Redactori: Mihail Sadoveanu și G. Topârceanu, Anul I, No. 2, 10 Februarie 1919, p. 2

⁷⁶ *Idem*, **Balaurul...**, p. 192

⁷⁷ *Ibidem*, p. 197

Pentru cercetarea istorică, literatura războiului* a fost și rămâne un document esențial de reflectare și evaluare a evenimentului privit ca faptă și trăire umană, fără de care tragismul, dramatismul, eroismul nu mai pot fi redade în adevăratul și sublimul lor conținut.

Paginile scrise de Hortensia Papadat - Bengescu, fragmentele selectate în susținerea temei enunțate în titlul lucrării de față nu sunt un jurnal retrospectiv, cu notații precise, ci reflectarea războiului privit prin ochiul analitic, meditativ și umanitar al unei femei sensibile care a stat la căpătâiul răniților, care a trăit și urmărit meticulos efectele psihologice ale evenimentelor, în înlanțuirea lor, răsfrânte în trăirea individuală și colectivă a orașului.

Întâlnim în aceste câteva fragmente momentul psihologico-tragic al declanșării războiului, imaginea unei țări înfometate, revărsată prin gări, în trenuri de răniți și refugiați, impresionante tablouri ale infernului cauzat de război.

Zguduitoare sunt și clipele de evocare a ocupației germane, a panicii care i-a cuprins pe toți în timpul retragerii, însoțită de speranța că „victoriile” obținute de inamic sunt efemere.

Sunt surprinse și transformările mentalității umane, încleștate de ghearele războiului, în care se întrezăresc liniile unei conștiințe noi, într-o lume a păcii, mai bună și mai dreaptă.

Rândurile sale scot la iveală nonsensul și cruzimea războiului, dezastrele și cruzimile pricinuite de el, dar și ura împotriva cotropitorilor, căldura cu care-i privește pe ostașii noștri, încrederea în legitimitatea luptei noastre pentru apărarea și salvagardarea libertății și independenței statului național român.

Focșanii din anii Războiului de Întregire a Neamului ne sunt redați prin amănuntul încărcat de înțeleșuri, prin cuvântul mustind de viață, prin cuvântul – imagine ce reconstituie atmosfera unui oraș care trăiește, suferă, rezistă, speră și crede în destinul Neamului din care face parte.

---

* Liviu Rebreanu, **Pădurea Spânzuraților**; Camil Petrescu, **Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război**; Mihail Sadoveanu, **Strada Alexandru Lăpușneanu**; Cezar Petrescu, **Întunecare** etc.